

Aftale om Implementering af et Grønt Danmark

Aftale mellem regeringen (Socialdemokratiet,
Venstre og Moderaterne),
Socialistisk Folkeparti, Liberal Alliance, Det
Konservative Folkeparti og Radikale Venstre

18. november 2024

Aftale om Implementering af et Grønt Danmark

Regeringen (Socialdemokratiet, Venstre og Moderaterne), Socialistisk Folkeparti, Liberal Alliance, Det Konservative Folkeparti og Radikale Venstre er enige om en politisk rammeaftale, der skal skabe de nødvendige forudsætninger for at implementere indsatserne i *Aftale om et Grønt Danmark*, der blev indgået d. 24. juni 2024 mellem regeringen og parterne i den grønne trepart (Landbrug & Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening, Fødevareforbundet NNF, Dansk Metal, Dansk Industri og Kommunernes Landsforening).

Aftalen leverer konkrete svar på landbrugets klima- og naturudfordringer og bærer samtidig vejen for en historisk omlægning af det danske areal. Dansk landbrug har altid været under konstant forandring, og med denne aftale lægges sporene for de kommende årtiers store forandringer.

Der vil fortsat være en stærk fødevareproduktion i Danmark, men en del af det areal, der i dag bruges til at producere fødevarer, skal i fremtiden bruges til noget andet. Det gælder bl.a. heder, enge, ådale og moser, som i tidligere tider har udvidet det danske landbrugsareal. Den arealomlægning, som nærværende aftale skaber grundlaget for, vil bidrage til et godt vandmiljø, sænke klimabelastningen og samtidig give langt mere plads til naturen og bedre vilkår for biodiversitet og drikkevandsbeskyttelse.

Partierne er enige om, at ca. 10 procent af Danmarks samlede areal omlægges til natur og skov frem mod 2045 med aftalens samlede elementer. Arealomlægningen indebærer bl.a. udtagning af 140.000 hektar kulstofrige lavbundsjord, 250.000 hektar ny skov samt støtte til øvrig arealomlægning, herunder vådområder og ekstensivering samt 100.000 hektar urørt skov.

Aftalepartierne forpligter sig således til at bakke op om gennemførelsen af elementerne i *Aftale om et Grønt Danmark*, herunder konkret at stemme for lovgivning mv., der udmønter initiativerne samt finansieringen heraf. Aftalepartierne bakker op om aftalen i sin helhed og anerkender samtidig, at der er tale om en omfattende og balanceret aftale.

Rammeaftalen skal således udgøre det langsigtede grundlag for en historisk omlægning og omstilling af Danmarks arealer og af fødevare- og landbrugsproduktionen i Danmark.

Klimaeffekter

Aftalepartierne noterer sig, at det skønnes, at der med denne aftale er vist vejen til indfrielse af 70 pct.-målsætningen samt det bindende reduktionsmål for land- og skovbrugssektoren på 55-65 pct. i 2030 i forhold til 1990, opgjort i forhold til Klimastatus og –fremskrivning 2024. Endvidere skønnes EU-forpligtelser i forhold til LULUCF-forordningen opfyldt, ligesom tiltagene bidrager til yderligere overopfyldelse af byrdefordelingsaftalen.

Aftalepartierne noterer sig, at det samlet set anslås, at der kan være potentiale for reduktioner for i alt op til 1,8-2,6 mio. ton CO₂e i 2030. Aftalepartierne er enige om, at såfremt de planlagte reduktioner ikke realiseres, skal der findes tilsvarende CO₂e-reduktioner op til 2,2 mio. ton i 2030 ved andre tiltag på landbrugsområdet.

Vandmiljøeffekter

Aftalepartierne er enige om at gennemføre et paradigmeskifte på kvælstofområdet, hvor arealomlægning er hovedmotoren til at nå målene i vandrammedirektivet i henhold til *Aftale om et Grønt Danmark*. Paradigmeskiftet indebærer en samlet plan for at opnå god økologisk tilstand i alle kystvande.

Med nærværende aftale sikres således forudsætningerne for, at samtlige danske vandoplande kan implementere de nødvendige indsatser, der skal sikre god økologisk tilstand i danske kystvande og fjorde. Aftalen udgør dermed det genbesøg af kvælstofindsatsen, der var aftalt med *Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug* fra 2021, hvor der skulle træffes beslutning om håndtering af mankoen for at leve op til vandrammedirektivet. Aftalepartierne er med denne aftale enige om et nyt ambitiøst målbillede for kvælstofreduktioner, hvor der tages udgangspunkt i det fremlagte scenarie 1 i Second Opinion ekskl. Bornholm med henblik på målindfrielse af vandrammedirektivet, og som blandt andet skal fungere som pejlemærke for den store lokale planlægningsopgave i forhold til arealomlægningen, der venter i de kommende år.

I en række mere åbne vandområder er opnåelse af god økologisk tilstand også afhængig af reduktion af udledninger fra vores nabolande. Det følger af vandrammedirektivet, at grænseværdierne for de økologiske miljømål fastsættes ved en interkalibrering. En interkalibrering har til formål at sikre konsistens i miljømål på tværs af medlemsstaterne og indebærer, at medlemslandene sammenligner deres nationale grænseværdier inden for nogle afgrænsede geografiske områder, og som udgangspunkt korrigerer de nationale miljømål, så inddelingerne af tilstandsklasser bliver så sammenlignelige som muligt på tværs af landegrænser for sammenlignelige vandområder.

Aftalepartierne er derfor enige om, at der på tværs af landegrænser bør opereres ud fra fælles miljømål, og at regeringen skal have skærpet fokus på, om nabolande også foretager de indsatser, de er forpligtet til, og som er nødvendige for, at vi kan genskabe et godt vandmiljø i Danmark. Danmark skal derfor straks tage initiativ til at indgå en interkalibreringsaftale med Sverige og Tyskland, som forholder sig til danske forskeres bidrag og nyeste viden. Resultatet af en interkalibrering kombineret med et opdateret indsatsbehov vil resultere i et nyt målbillede. Det er uvist, hvor lang tid det vil tage at indgå en interkalibreringsaftale med Sverige og Tyskland, men erfaringer fra tidligere interkalibreringer indikerer en tidsperiode på ca. 2-3 år. Aftalepartierne er enige om, at interkalibrerede mål skal ligge til grund for danske mål senest fra 2029. EU-Kommissi-

onen vil om nødvendigt blive inddraget i at sikre en interkalibrering med henvisning til vandrammedirektivets artikel 12 om problemer, der ikke kan løses på medlemslandsniveau.

Aftalepartierne noterer sig, at scenarie 3 i Second Opinion er vurderet til at udgøre den indsats, der som minimum skal gennemføres inden for rammerne af vandrammedirektivet. Aftalepartierne er imidlertid enige om, at de danske vandplaner skal baseres på det fremlagte scenarie 1 i Second Opinion ekskl. Bornholm, indtil der foreligger en ny interkalibreringsaftale.

Som det fremgår af *Aftale om et Grønt Danmark* skal indsatsbehovet opdateres inden 2027, i 2029 og derfra hvert tredje år, herunder på baggrund af nye data mv. Der er enighed om, at et opdateret indsatsbehov (statusbelastning, baseline-belastning og målbelastning) baseret på seneste data skal ligge til grund for genbesøget medio 2026.

Indsatsbehov: Scenarie 1

Aftalepartierne er enige om et aktuelt nationalt indsatsbehov, der med afsæt i scenarie 1 i Second Opinion med undtagelse af Bornholm samlet udgør 13.780 tons kvælstof (med forbehold for tekniske korrektioner). Det betyder, at kvælstofudledningen skal reduceres med 13.780 tons. Indsatsbehovet opdateres medio 2026 på baggrund af nyeste data.

Udgangspunktet for indfrielse af indsatsbehovet for alle vandområder er de principper, der fremgår af *Aftale om et Grønt Danmark*, idet der dog gælder et enkelt supplerende forhold jf. nedenstående. Aftalepartierne anerkender, at visse vandområder er særligt påvirkede af vores nabolandes vandområder og er i den forbindelse enige om, at følgende gælder for de områder, som har et mer-indsatsbehov i scenarie 1 i Second Opinion ift. scenarie 3:

- For mer-indsatsbehovet i scenarie 1 ift. scenarie 3 effektueres den skærpede miljøgaranti fra og med 2027 op til et niveau, hvor øget markregulering i praksis vil føre til braklægning, såfremt braklægningspunktet ikke allerede er nået. Hvis jorden er ekstensiveret i 2027, og lodsejer har forpligtet sig til at deltage i et højintensivt udtagningsprojekt, som gennemføres hurtigst muligt og senest i 2030, vil det være effekten af de mere højintensive udtagningsprojekter, der udgør grundlaget for markreguleringen fra 2027 til 2030.
- Hvis et vandopland har et indsatsbehov i både scenarie 1 og 3 vil det dog kun være mer-indsatsbehovet i scenarie 1 i forhold til scenarie 3, der vil kunne modregnes for effekten af de senere gennemførte højintensive udtagningsprojekter.
- Specifikt for Bornholm gælder det, at indsatsbehovet forudsætter, at målene i Sverige og Tyskland er interkalibreret med danske mål. Det skyldes

Bornholms særlige geografiske placering, hvor vandområdet i særlig høj grad påvirkes af vores nabolande, og i særlig lav grad påvirkes af indsatser på Bornholm. Konkret vil indsatsbehovet for Bornholm blive tilpasset de justerede miljømål for vores nabolande, indtil der foreligger en ny interkalibreringsaftale. Det vil fortsat være muligt for Bornholm at søge ind i ordninger for skovrejsning og udtag af lavbundslande, i det omfang det måtte vise sig relevant, samt visse CAP-ordninger, ligesom Bornholm også vil have en lokal trepart med mulighed for at anvise potentialer for store sammenhængende naturområder og -projekter.

Aftalepartierne er enige om, at målopfyldelsen skal ske ved en helhedsorienteret indsats med målrettet arealomlægning, et øget styringsregime og et højere midlertidigt krav til markregulering med effekt fra og med 2027, hvor nødvendigt. Reguleringen udfases gradvist, i takt med at arealomlægningen realiseres. Det langsigtede mål er at udfase behovet for regulering på dyrkningsfladen (markregulering), fordi det fulde indsatsbehov er realiseret ved arealomlægning.

Aftalepartierne tager i sommeren 2025 stilling til håndteringen af braklægningskravet fra 2026 og frem, herunder hvordan braklægningskravet bl.a. spiller sammen med aftalens indsatser og principper for et bedre vandmiljø, mere natur, herunder en helhedsorienteret og målrettet arealomlægning med henblik på håndtering af kravet fra 2026 og frem.

Ny reguleringsmodel

Partierne noterer sig, at den nuværende markregulering i 2027 erstattes af en ny udledningsbaseret markregulering baseret på nyeste viden om jordens retention og med flere tilpasningsmuligheder, som vil indebære, at der ved markregulering kan opnås større kvælstofeffekt af virkemidler pr. hektar ift. den nuværende målrettede regulering. Den nye regulering vil inddrage forskelle i udledningen mellem afgrøder, hvor fx majs har en relativ høj udledning og græs har relativ lav udledning. I den eksisterende regulering tages der ikke højde for disse forhold, hvorfor afgrødesammensætningen inden for et opland kan have betydning for, om den forudsatte kvælstofreduktion opnås. Ved at tage højde for disse variationer understøttes det dermed, at virkemidlerne i højere grad bidrager med de forudsatte kvælstofreduktioner vandopland for vandopland.

Partierne noterer sig, at der i landbrugsaftalen er teknisk budgetteret med et markreguleringstryk på 6.500 tons kvælstof baseret på "det gamle kort" og med forventning om ny markreguleringsmodel. Med opdatering af kvælstofindsatsbehovet i Second Opinion, "nyt kort" og de omfattende arealomlægninger i områder med lav retention under den grønne arealfond ændres forudsætningerne for beregningerne af reguleringen. Den skærpede miljøgaranti i 2027 fastlægges op til et niveau, hvor markreguleringen i praksis vil medføre braklægning. Det skal ses i sammenhæng med, at der samtidig igangsættes en omfattende areal-

omlægning samt målrettede opkøb og akutindsatser, og at der samtidig tilvejebringes et nyt og stærkere grundlag for implementeringen, herunder særligt handlepligt i forhold til planlægning og implementering samt Danmarks Grønne Arealfond.

Den nye reguleringsmodel skal levere en effekt mindst svarende til forventningerne til stigningen i den målrettede regulering i Landbrugsaftalen, hvor der var teknisk budgetteret med et markreguleringstryk på 6.500 tons kvælstof. Rettidig færdigudvikling af reguleringsmodellen er helt centralt. Såfremt reguleringsmodellen er forsinket eller lignende, er partierne enige om, at der i forbindelse med genbesøget i 2026, skal laves øget regulering inden for den nuværende markregulering (op til braklægningspunktet) samt aftales supplerende indsatser med mindst samme effekt som en ny reguleringsmodel, der besluttes af aftalepartierne.

Aftalepartierne noterer sig, at der pågår et udviklingsarbejde ved IFRO (Københavns Universitet) ift. den nærmere fastsættelse af braklægningspunktet ved den nye udledningsbaserede model. Aftalepartierne vil løbende blive orienteret om udviklingsarbejdet. Det tilstræbes, at modellen skal give høj sikkerhed for indfrielse af de nødvendige kvælstofreduktioner, give stort incitament til udtagning, og at regulering på en hensigtsmæssig måde balancerer øvrige relevante hensyn. Aftalepartierne vil primo 2025 på baggrund af et fagligt oplæg drøfte og beslutte de grundlæggende principper for en ny reguleringsmodel, herunder braklægningspunktet, samt træffe de politiske beslutninger med betydning for lovforslaget, som forventes fremsat i 2026.

Aftalepartierne er enige om, at forud for indfasningen af den nye reguleringsmodel skal der ses på mulighederne for at justere de nuværende efterafgrøde-regler med henblik på at skabe mere fleksibilitet til landbrugerne under forudsætning af mindst samme miljøeffekt. Denne fleksibilitet skal bl.a. bidrage til at sikre, at landbrugerne kan etablere og destruere efterafgrøder og alternativer, når det giver bedst landbrugsfaglig mening. I den nye reguleringsmodel gives der kompensation for omkostninger ved målrettet regulering differentieret efter reguleringsniveau.

Lokal forankring

Aftalepartierne er enige om at igangsætte et omfattende og ambitiøst arbejde med arealomlægning i alle de vandområder, hvor der er behov for kvælstofreduktioner, som forudsætter en stærk lokal forankring, ejerskab og helhedstænkning. Derfor etableres en ny lokal organisering med kystvandråd samt vandoplandsstyregrupper (fremadrettet 'lokale treparter') i en styrket rolle, hvor lokale landbrugs- og naturorganisationer med kommunerne for bordenden får ansvaret for planlægning og implementering. De lokale treparter skal udarbejde lokale arealomlægningsplaner på baggrund af det nationalt udmeldt indsatsbehov. De lokale omlægningsplaner skal udarbejdes i 2025 med en klar deadline ultimo 2025 og skal være en fuldt dækkende plan for indfrielse af indsatsbehovet.

Aftalepartierne er enige om, at de lokale treparter samlet skal dække hele landet. De lokale treparter skal bidrage til arealomlægning. I områder uden et kvælstofindsatsbehov vil det være muligt at søge ind i ordninger for skovrejsning og udtag af lavbundsjord, i det omfang det måtte vise sig relevant, samt visse CAP-ordninger. De lokale treparter vil også have mulighed for at anvise potentialer for store sammenhængende naturområder.

Med henblik på at sikre de rette forudsætninger for implementering af aftalen i praksis og den nødvendige lokale forankring mv. er aftalepartierne enige om at afsætte i alt yderligere 40 mio. kr. i 2025-2028 til formålet. Aftalepartierne aftaler den konkrete udmøntning på baggrund af et oplæg fra regeringen primo 2025. Midlerne er i tillæg til de i alt 448 mio. kr. i 2025-2032 til den lokale forankring, der indgår i Aftale om et Grønt Danmark til kommunernes opgaver i bl.a. lokale treparter samt til kystvandrådene og udtagningskonsulenter.

Danmarks Grønne Arealfond

Omlægningsplanernes realisering understøttes af Danmarks Grønne Arealfond, hvor lodsejere får mulighed for at søge støtte til skovrejsning, permanent ekstensivering, etablering af vådområder, minivådområder og udtagning af lavbundsjord, samt hvor der kan gennemføres faciliterende jordsalg og jordbytte. Aftalepartierne er i den forbindelse enige om at øge rammen til kvælstofreducerende tiltag i Danmarks Grønne Arealfond med i alt godt 2,3 mia. kr. (inkl. midler til erstatningsjordspuljen og Akutpakke 2) med henblik på at understøtte arealomlægningen bl.a. i områder med et mer-indsatsbehov i scenarie 1 ift. scenarie 3. Midlerne er i tillæg til de i alt 10 mia. kr. i 2025-2030 til kvælstofreducerende tiltag, der indgår i Aftale om et Grønt Danmark. Lodsejere skal have adgang til omlægningsmuligheder allerede fra 2025 og dermed mens de lokale omlægningsplaner er under udarbejdelse, således at arealomlægningen ikke forsinkes.

Arealfonden skal have muligheden for at kunne opkøbe bygninger og anden produktionskapacitet for landbrug, der er lukningstruet som følge af ny regulering og ønsker at omstille/flytte/afvikle produktionen. Det skal endvidere undersøges, om fondens opkøb, der hvor det er sammenfaldende med fondens formål, kan spille en rolle i forhold til de husdyrbrug, som efter de gældende ammoniakregler har meget begrænsede muligheder for at udvikle eller fastholde husdyrproduktionen på husdyrbrugets lokalitet (såkaldte "ammoniakejen-domme").

Aftalepartierne er enige om, at rammen til kvælstofreducerende tiltag, hvor relevant, blandt andet kan bruges til at understøtte og facilitere private aktørers (fx fondes) jordopkøb, herunder forundersøgelser af projekter, eksempelvis forundersøgelse af genetablering af Kolindsund sø, med henblik på etablering af større sammenhængende arealomlægning, som skaber mere natur og samtidig reducerer kvælstofudledningen til kyst.

Staten har en vigtig rolle med proaktivt at bidrage til opstart og realisering af arealomlægning. En del af rammen til kvælstofreducerende tiltag allokeres til

akutpakker. I forbindelse med regeringens samlede oplæg til indsatserne i Danmarks Grønne Arealfond vil der herudover blive allokeret midler til at realisere vådområder i akutte og særligt udfordrede vandområder, herunder områder med mer-indsatsbehov i scenarie 1 i forhold til scenarie 3 i tillæg til den øvrige og omfattende arealomlægning.

For at styrke fremdriften i arealomlægningen og gennemførsel af udtagningsprojekter er aftalepartierne enige om at afsætte 742,2 mio. kr. i 2024 til erstatningsjordpuljen i Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø bl.a. finansieret ved reserven til kollektive virkemidler fra Landbrugsaftalen.

På baggrund af oplæg fra regeringen drøfter og beslutter aftalepartierne de samlede indsatser for Danmarks Grønne Arealfond i 1. halvår 2025, herunder udmøntning af model for privat skovrejsning.

Akutindsatser

I akutte og særligt udfordrede vandområder igangsættes der akutpakker allerede fra 2024 for at sikre ekstra understøttelse af arealomlægning i de områder, hvor behovet for arealomlægning vurderes at være særligt omfattende.

Som noget af det første vil der blive taget fat på Akutpakke 2, hvor der i perioden 2024-2027 opkøbes landbrugsjord med tilhørende bygninger i en andel af de særligt udfordrede vandoplande for at understøtte, at disse vandoplande indfrier indsatsbehovet i 2027 frem for først i 2030. Derfor afsættes 200 mio. kr. allerede i 2024 til en tidlig indsats i Akutpakke 2, hvor der med henblik på kvælstofreduktioner opkøbes arealer i særligt udfordrede vandoplande. Opkøbene prioriteres til de projekter, hvor der kan sikres den størst mulige kvælstofeffekt. Aftalepartierne noterer sig i den forbindelse, at der i disse områder er kendskab til en række mulige konkrete projekter, hvor opkøbene i tillæg til kvælstofreduktioner potentielt kan bidrage til større sammenhængende naturområder. Naturstyrelsen står for opkøbene.

I få områder vil der være behov for så indgribende indsatser, at der skal iværksættes en ekstraordinær og akut håndtering. Der igangsættes derfor en samlet Akutpakke 3, som både består af en detaljeret indsatsplan i 2025 samt øget visshed for, hvordan en samlet indsats mest effektivt sammensættes for at opnå de ønskede effekter. Der kan i den forbindelse også indgå yderligere supplerende afklaring af indsatsbehov, samspil med nærtliggende vandområder, dialog med nabolande mv.

Regeringen præsenterer et oplæg til drøftelse og beslutning om Akutpakke 2 og 3.

Vej til målopfyldelse gennem skærpet miljøgaranti

Aftalepartierne noterer sig, at det på baggrund af den ambitiøse arealomlægning understøttet af et styrket styringsregime forventes, at hovedparten af de danske vandområder vil være helt i mål med de nødvendige kvælstofindsatser i 2027, som er vandrammedirektivets frist.

Den skærpede miljøgaranti indebærer, at der fastsættes et højere midlertidigt krav til markregulering med effekt i 2027 svarende til den del af et vandområdes indsatsbehov, der ikke er indfriet med arealomlægning realiseret i 2027 (som opgjort medio 2026). Markreguleringen vil omvendt blive nedjusteret i 2027, såfremt den gennemførte arealomlægning overstiger det forudsatte.

I nogle vandområder (særligt udfordrede vandområder og akutområder) er indsatsbehovet så stort, at det ikke vil kunne håndteres med markregulering uden braklægning. I disse områder effektueres den skærpede miljøgaranti i 2027 op til et niveau, hvor øget markregulering i praksis vil føre til braklægning.

De nødvendige indsatser for særligt udfordrede vandområder og akutområder samt for mer-indsatsbehovet i scenarie 1 i forhold til scenarie 3 vil være sat i gang senest i 2027 med et klart defineret spor og en bindende proces frem mod målopfyldelsen. For disse områder gælder det, at hvis jorden er ekstensiveret i 2027, og lodsejer har forpligtet sig til at deltage i et højintensivt udtagningsprojekt som gennemføres hurtigst muligt og senest i 2030, vil det være effekten af de mere højintensive udtagningsprojekter, der udgør grundlaget for markreguleringen fra 2027 til 2030.

Medio 2026 gøres der status over antallet af tilsagn for ovenstående ordninger i hvert enkelt vandopland for at kunne fastlægge markreguleringen for 2027. Såfremt der i et særligt udfordret vandområde, akutområde samt for mer-indsatsbehovet i scenarie 1 i forhold til scenarie 3 ikke er tilvejebragt tilstrækkelige tilsagn fra lodsejere og dertilhørende ekstensivering (som opgjort medio 2026), skal aftalepartierne inden udgangen af 2026 efter dialog med parterne i *Politisk Forum for Arealudtagning* træffe beslutning om, hvordan der skal ske målopfyldelse i det pågældende vandområde.

Regeringen forelægger inden genbesøget af kvælstofindsatsen medio 2026 et beslutningsgrundlag for aftalepartierne, der kan danne grundlag for udmøntningen af den skærpede miljøgaranti, så den kan effektueres fra og med 2027, herunder oplæg til fuld målopfyldelse. Effekterne af kvælstofindsatsen, der lægges til grund for indfrielse af indsatsbehovet, konsolideres ifm. opdateringen af de nationale vandplaner.

Beslutningsgrundlaget skal indeholde både regulering og statsligt opkøb. Det skal understøttes af erhvervsøkonomiske, samfundsøkonomiske og statsfinansielle konsekvensvurderinger og vægte omkostningseffektivitet og ro om jordpriserne.

Planen kan indeholde øget statsligt opkøb og/eller midlertidigt øget regulering fra 2027 baseret på ny reguleringsmodel, hvor der gives compensation for omkostninger ved målrettet regulering differentieret efter reguleringsniveau. Evt. øget opkøb skal være effektueret hurtigst muligt og senest i 2028 og kan om nødvendigt sikres via ekspropriation, således at målopfyldelse kan sikres senest i 2030.

Styrket kontrolregime

Aftalepartierne finder det både bekymrende og utilfredsstillende, at der på baggrund af Rigsrevisionens beretning om tilsyn med landbrugets udledning af kvælstof fra gødning er skabt utryghed om, hvorvidt landbrugerne leverer aftalte reduktioner.

Det er en forudsætning for at få trygheden genskabt, at myndighederne løbende gennemfører en effektiv kontrol af landbrugets gødningsanvendelse og de kvælstofreducerende indsatser. Kvælstofindsatsen er først gennemført, når der er skabt forudsætninger for god tilstand i vandmiljøet. Det forudsætter, at regler og krav bliver efterlevet.

Aftalepartierne tager til efterretning, at regeringen primo 2025 kommer med et oplæg til et styrket kontrolregime med henblik på en drøftelse, herunder frem mod ikrafttrædelse af den nye kvælstofreguleringsmodel. Det kan fx omfatte typen (fx satellitkontrol) og omfanget af kontrol, bagatelgrænser og sanktioner. Gødskningsloven ændres i forbindelse med implementering af en ny kvælstofreguleringsmodel med henblik på at harmonisere datoer og indberetningsperioder på tværs af registre samt for data, der rapporteres til EU-støtteordninger, så datakvaliteten forbedres og potentielle fejl minimeres gennem bedre mulighed for krydstjek af registre.

Aftalepartierne tager til efterretning, at den nye kvælstofreguleringsmodel, som vil finde anvendelse fra 2027, skal implementeres på en sådan måde, at der sikres et væsentlig forbedret grundlag for kontrol.

Som angivet i *Aftale om et Grønt Danmark* vil der desuden blive set på mulighederne for at justere de nuværende efterafgrøderegeler.

Plantebaserede fødevarer

Aftalepartierne er enige om, at omlægning til mere planteproduktion er et centralt element i den grønne omstilling.

Aftalepartierne er enige om, at plantebaserede fødevarer skal have en fortsat mere fremtrædende position i dansk landbrugs- og fødevareproduktion, og afsætter derfor i alt 420 mio. kr. til Fonden for Plantebaserede Fødevarer i 2025-2030 inkl. de i alt 45 mio. kr. i 2027-2029, der indgår i *Aftale om et Grønt Danmark*. Midlerne er i tillæg til de i alt 628 mio. kr. i 2025-2030 til Fonden for Plantebaserede Fødevarer, der allerede er afsat med Landbrugsaftalen og *Aftale om Deludmøntning af Grøn Fond*. Aftalepartierne er enige om, at Fonden for Plantebaserede Fødevarer skal gøres permanent og vil senest i 2027 drøfte konkrete finansieringsforslag hertil.

Aftalepartierne er enige om derudover at afsætte i alt 15 mio. kr. i 2025-2027 til øvrige indsatser til fremme af plantebaserede fødevarer, som udmøntes af aftalepartierne til konkrete initiativer. Aftalepartierne er enige om, at Danmark skal arbejde for en europæisk handlingsplan for plantebaserede fødevarer.

Natur

Aftalepartierne noterer sig, at Aftale om et Grønt Danmark udgør et væsentligt bidrag til at sikre bedre vilkår for natur og biodiversitet.

Når der afsættes ca. 43 mia. kr. til opkøb og omlægning af nuværende landbrugsjord, giver det mulighed for at bidrage meget aktivt til at opnå konkrete mål om mere reel natur i Danmark gennem en beskyttelsesindsats. Omlægningssindsatsen i Danmarks Grønne Arealfond skal sammen med andre tiltag konkret bidrage til målsætning om minimum 20 pct. beskyttet natur og til strengt beskyttet natur i Danmark. Kommunerne er en vigtig aktør i at sikre naturværdier. Aftalepartierne er derfor enige om, at kommunerne i de lokale omlægningsplaner skal arbejde for så vidt muligt at identificere arealer inden for omlægningsindsatsen, som har potentiale for at bidrage til beskyttet natur, og hvor muligt også til strengt beskyttet natur.

Partierne indkaldes i 2025 til en drøftelse af en kommende lov om natur og biodiversitet. Regeringen vil til disse drøftelser præsentere overvejelser om en definition for beskyttet natur og strengt beskyttet natur.

Aftalepartierne er derudover enige om at afsætte i alt 50 mio. kr. i 2026-2030 til udvidelse af de 15 besluttede naturnationalparker frem til 2030 for at sikre mere og bedre vild natur og biodiversitet i Danmark, herunder udbredelsen af relevante græssere.

Der skal aftales placering af yderligere fem naturnationalparker, der skal åbnes senest ved udgangen af 2030.

Aftalepartierne er enige om, at der ud over de allerede aftalte kommende naturnationalparker etableres yderligere én naturnationalpark, så der samlet etableres 21 naturnationalparker i Danmark. Aftalepartierne er endvidere enige om at videreudvikle den vilde natur på Kalvebod Fælled, herunder med i Danmark hjemhørende naturlige græssere som kvæg og evt. heste, der som udgangspunkt ikke tilskudsfodres, men i antal er afstemt med årstidernes skiftende fødeudbud på et areal, som om vinteren er mindre grundet oversvømmelse. Mulighederne for at beboere og besøgende i Hovedstaden kan være i Kalvebod Fælleds natur skal styrkes. Dette skal ske med henblik på, at Kalvebod Fælled kan etableres som en bynær naturnationalpark indenfor rammer, der fastlægges særskilt i aftalekredsen. Der afsættes i alt 86 mio. kr. frem mod 2030 til de to initiativer. De to initiativer kræver derudover varig finansiering efter 2030 på ca. 15 mio. kr. årligt. Aftalepartierne forpligter sig til at aftale konkret finansiering for driften mv. fra 2031 og frem.

Aftalepartierne er enige om, at der skal være god og let adgang for opkøb og omlægning (herunder aftalebaseret) af landbrugsjord til natur. Der gennemføres derfor en analyse af barrierer for øvrige aktørers (fx fonde og private) opkøb og omlægning af landbrugsjord til natur.

Aftalepartierne noterer sig, at *Aftale om et Grønt Danmark* leverer svar på naturudfordringer på land samt i fjorde og kystvande. Aftalepartierne er enige om,

at naturen i havet også er et væsentligt indsatsområde, og er derfor enige om at der afsættes i alt 80 mio. kr. i 2026-2030 til aktiv genopretning af havnaturen. Indsatserne fokuseres i de marine naturnationalparker i Lillebælt og Øresund. Aktiv naturgenopretning kan bl.a. indebære genopretning af tabte naturtyper, herunder stenrev i eksempelvis Køge Bugt. Såfremt det bliver relevant, kan overskydende midler understøtte initiativer og indsatser, der i forvejen er iværksat af civilsamfundet, fonde mv. Aftalepartierne er enige om, at det i havplansaftalekredsen skal drøftes, hvordan råstofindvinding kan reduceres i Køge Bugt.

Andre indsatser

Aftalepartierne er enige om, at det i regi af de kommende fiskeriforhandlinger skal undersøges og søges besluttet, hvordan erhvervsfiskeri i vandløb og søer skal begrænses.

Aftalepartierne er enige om, at der for at reducere udledning af næringsstoffer fra punktkilder skal ske forbedret spildevandsrensning i relevante områder. Regeringen vil udarbejde et konkret oplæg til drøftelse i aftalekredsen. Regeringen vil indgå aftale med de kommuner, hvor der er et potentiale for at nedbringe udledning af næringsstoffer fra spildevand. Aftalepartierne vil i starten af 2025 blive præsenteret for en konsolideret potentiale- og konsekvensvurdering. Regeringen vil desuden ændre spildevandsafgiften, så udledningen af urensset spildevand fra overløb får en højere afgift end udledning af renset spildevand.

Aftalepartierne er enige om, at der senest i 2027 gøres status for implementering af EU's kommende afskovningsforordning, import af soja og udbredelse af græsprotein i Danmark, herunder i forhold til nedbringelse af Danmarks globale klimaaftryk. Importen af soja er faldende. Der gennemføres en analyse med henblik på at identificere mulige virkemidler og redskaber, der kan reducere import af soja yderligere og styrke anvendelsen af danskproduceret protein. Arbejdet skal være færdigt senest i 2027, hvorefter det drøftes blandt aftalepartierne.

Aftalepartierne er enige om, at dyrevelfærden fortsat skal vægte højt og er et vigtigt hensyn ved udmøntningen af *Aftale om et Grønt Danmark*, og er enige om, at udledningen af drivhusgasser fra husdyr og husdyrproduktion skal reduceres, uden at det går ud over dyrenes velfærd.

Det er aftalepartiernes ambition at fordoble det økologiske areal i 2030 i henhold til Landbrugsaftalen fra 2021. Aftalepartierne er i den forbindelse enige om fortsat at arbejde for at understøtte efterspørgsel efter økologiske varer, forbrug og eksport i tråd med regeringens økologistrategi. Aftalepartierne er enige om, at en samlet klimaløsning for dansk landbrug ikke skal fortrænge økologisk produktion i forhold til konventionel produktion.

Aftalepartierne er enige om at afsætte en ramme på i alt 20 mio. kr. i 2025-2026 til økologisk landbrug. Midlerne udmøntes af aftalepartierne på baggrund af et oplæg fra regeringen.

Aftalepartierne noterer sig, at regeringen vil igangsætte en analyse af effekter af klimareguleringen på økologisk landbrugsproduktion med henblik på at afdekke de teknologiske muligheder og praksisser for økologer og kvægbrugere med køer på græs, herunder hvordan afgræsning påvirker drivhusgasudledninger fra fordøjelsen og gødningshåndtering. I den forbindelse belyses også evt. konkurrenceforvridning, som følge af direkte teknologitilskud til konventionel produktion. Mulighederne for et mere direkte samspil mellem økologiske arealer og drikkevandsbeskyttelse samt økologiens bidrag til beskyttelse og genopretning af natur og biodiversitet belyses også. På baggrund af analysen vil aftalekredsen kunne tage stilling til, om basissatsen for økologisk arealtilskud skal justeres inden for rammerne af den fælles landbrugspolitik (CAP) med henblik på at modvirke evt. negative effekter på økologisk produktion af en CO₂e-afgift.

Partierne er enige om, at tilskudsordningerne under EU's landbrugsstøtte er afgørende for at understøtte den grønne omstilling af landbruget. Med indførelsen af en national klimaregulering er det vigtigere end nogensinde før, at den fælles landbrugsstøtte kan understøtte danske landbrugere med fx ibrugtagning af nye teknologiske virkemidler og produktionsomstilling.

Implementering og opfølgning

Aftalepartierne er enige om, at der er tale om en stor og omfattende implementeringsopgave, som kræver stort fokus og arbejde for at komme rettidigt i mål. Opgaven er at implementere *Aftale om et Grønt Danmark* rettidigt i praksis. Aftalepartierne noterer sig, at der med etableringen af det nye Ministerium for Grøn Trepert er én indgang for udmøntning af aftalen.

For en række af indsatserne i aftalen er der behov for at igangsætte et større udmøntnings- og implementeringsarbejde hurtigst muligt på tværs af ressortområder. Udmøntning og implementering af aftalen vil ske under hensyntagen til følgende guidende principper:

- **Simple og implementerbare løsninger i direkte forlængelse af trepartaftalen.** Der sigtes efter at opstille simple ordninger med henblik på at sikre hurtig igangsættelse og gennemsigtighed, herunder så ordningerne i fx Danmarks Grønne Arealfond kan få afløb hurtigst muligt.
- **Fokus på at minimere statslige administrationsomkostninger.** Der tilstræbes, at udgifter til statslig administration ved implementering af ordningerne i *Aftale om et Grønt Danmark* begrænses.
- **Ro om jordpriser.** Implementeringen og udmøntningen af tilskudsordningerne mv. skal ske med blik for at holde jordpriserne i ro. Opkøb af landbrugsjord i regi af Danmarks Grønne Arealfond sker bl.a. med henblik på videresalg og jordfordeling. Aftalepartierne er enige om, at det ikke er et mål i sig selv med denne aftale, at staten på sigt skal eje mere

jord. Aftalepartierne gives hvert år en status for Danmarks Grønne Arealfonds køb og videresalg af jord.

Der er tale om en stor og kompleks opgave, og det er afgørende, at den samlede aftalekreds løbende – og mindst to gange årligt – indkaldes til orientering og drøftelse om fremdriften og implementering, herunder også om kommunernes gennemførsel af den nødvendige arealomlægning. Hensigten er, at aftalekredsen sammen med regeringen får mulighed for at træffe nye politiske beslutninger, der kan skabe den fornødne fremdrift, hvis resultaterne ikke viser sig.

Aftalepartierne noterer sig, at der er planlagt en række genbesøg af indsatserne i aftalen. Der er enighed om, at der forud for genbesøgene skal foreligge beslutningsoplæg med konkrete mulige modeller, der kan danne grundlag for politiske beslutninger, der indfrier målene i aftalen. Aftalekredsen drøfter materialet til genbesøgene rettidigt forud for de angivne tidspunkter med henblik på, at der kan træffes de nødvendige politiske beslutninger på tidspunktet for genbesøget. Genbesøgene omfatter blandt andet:

- Medio 2026 gøres der status over antallet af tilsagn til at indgå i ordninger for arealomlægning, for at kunne fastlægge markreguleringen for 2027. Såfremt der i særligt udfordrede vandområder eller i akutområder ikke er tilvejebragt tilstrækkelige tilsagn fra lodsejere og dertilhørende ekstensivering, skal der træffes beslutning om, hvordan der skal ske målopfyldelse i det pågældende vandområde.
- Under hensyntagen til klimalovens guidende principper gennemføres i 2027 et genbesøg af indfrielsen af klimamålet om 2,2 mio. ton CO₂e-reduktioner i 2030 og det bindende reduktionsmål for land- og skovbrugssektoren på 55-65 pct. i 2030 samt virkemidler. Hertil kommer, at der jf. Klimalovens årshjul årligt gøres status i regi af den årlige *Klimastatus og fremskrivning*.
- I 2027 genbesøges lavbundsindsatsen, hvor der fx tages stilling til, om afgiften skal forøges, hvis der ikke er udsigt til at udtage 140.000 ha kulstofrige lavbundslande inkl. randarealer inden 2030.
- Tilskudsmodellen for privat skovrejsning genbesøges senest i 2027 med henblik på at evaluere ordningens effekter (bl.a. målretning, geografi og drikkevandsbeskyttelse).
- Niveauet for de afsatte tilskudsmidler til pyrolyse genbesøges i 2027, hvor der er bedre grundlag for at tage stilling til hensigtsmæssig indretning af puljen i lyset af den teknologiske udvikling. Niveauet for de afsatte midler genbesøges ligeledes i tilknytning til det genbesøg af afgifts- og bundfradragssatser, der gennemføres i 2032.

- Der gennemføres i 2032 et genbesøg af afgiftssatserne og bundfradragene, hvor der foretages en evaluering af fremdriften i udvikling og godkendelse af klimateknologi og -tiltag, bedriftsnære handlemuligheder, effekter af afgiften og øvrige reguleringsinstrumenter, herunder set i forhold til erhvervets konkurrenceevne samt opnåede reduktioner og reduktionsbehov set i sammenhæng med de gældende klimamål for 2035 samt EU's klimaregulering efter 2030 mv. Bundfradragets størrelse kan evt. justeres i lyset af udviklingen af nye virkemidler.

Aftalepartierne er enige om, at der er behov for, at omlægningsindsatsen, skovrejsningen og udmøntning af pyrolysemidlerne igangsættes hurtigst muligt under hensyntagen til aftalens guidende principper.

Økonomi

Aftalepartierne er enige om at prioritere et betydeligt milliardbeløb i 2025-2045 til aftalens indsatser, heraf ca. 32 mia. kr. i 2025-2030.

Aftalepartierne er i den forbindelse enige om en række finansieringsbidrag, herunder udmøntning af reserver, omprioriteringer mv. inden for den fælleseuropæiske landbrugspolitik, salg af ETS-kvoter og provenu fra indførelse af en CO₂e-afgift, *jf. tabel 1*.

Tabel 1

Økonomiskitse

Mio. kr., 2025-PL	2024**	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2035*
Udgifter, i alt	1.488	4.614	5.994	6.154	5.379	4.751	5.049	1.915
<u>Indsatser i arealfond</u>								
Privat skovrejsning	0	737	729	705	770	850	875	1.004
<i>Heraf urørt skov (basissats+tillæg)</i>	0	272	269	261	284	314	323	371
Statslig skovrejsning	0	45	57	91	114	115	116	122
Udtagning af kulstofrig lavbundsjord	400	2.100	2.419	2.419	1.450	600	500	0
Ramme til kvælstofreducerende tiltag mv.	942	1.199	2.127	2.153	2.012	1.978	1.935	0
<i>Løft ift. Aftale om et Grønt Danmark</i>	942	199	327	353	212	178	135	0
<u>Øvrige tilskudsordninger</u>								
Reduceret gødningsanvendelse	0	0	0	0	61	66	71	51
Lagring af biokul (pyrolyse)	0	0	0	184	270	398	586	586
Fodertilsætningsstoffer	138	156	109	0	196	191	52	0
Tilbageførsel af afgiftsprovener, husdyr	0	0	0	0	0	0	370	0
<u>Øvrige udgifter</u>								
Styrket lokal omlægningsindsats	0	44	52	62	68	49	47	0
Lokale indsatser	0	10	10	10	10	0	0	0
Opkvalificering af beskæftigede i landbrug og folgeerhverv	0	0	0	25	25	25	25	0
Reserve til evt. afløftning af grisesektorens produktionsafgifter	0	0	0	25	25	25	25	0
Gebyrafløftning af slagterier	0	0	0	0	0	45	45	45
Naturnationalparker	0	5	55	34	37	88	131	37
<i>Heraf udvidelse af naturnationalparker</i>	0	0	10	10	10	10	10	0
<i>Heraf yderligere etablering af én naturnationalpark og Kalvebod Fælled som bynær naturnationalpark</i>		2	13	7	8	22	35	- ¹
Støtteordning til unge landbrugere	0	7	50	50	50	50	0	0
Nye kystvandrår	0	30	10	10	0	0	0	0
Plantefonden	0	45	75	75	75	75	75	0
Fremme af plantebaserede fødevarer	0	5	5	5	0	0	0	0
Ramme til økologisk landbrug	0	10	10	0	0	0	0	0
Udtagningskonsulenter	0	10	20	40	0	0	0	0
Marin genopretning	0	0	16	16	16	16	16	0
Ramme til statslig administration	8	210	250	250	200	180	180	70
<i>Memopost: Akutpakke 1</i>	-	77	77	103	-	-	-	-
Finansiering, i alt	1.488	4.614	4.332	4.932	5.006	2.719	3.016	1.915
Grøn Fond ²	146	1.131	1.187	2.336	2.585	1.668	1.368	1.109
EU's landbrugspolitik (CAP) ³	400	507	901	901	756	307	123	51
Reserve til kollektive virkemidler ⁴	542	-	-	-	-	-	-	-
Reserve fra grøn skattereform ⁵	-	278	283	204	88	4	342	-
Reserve til udtagning af landbrugsjord mv.	-	583	548	-	-	-	-	-
Generelle reserver	400	561	-	-	-	-	-	-
Reserve til grønne initiativer ⁶	-	1.554	932	917	919	-	-	-
ETS-kvotesalg	-	-	480	501	522	545	569	-
CO ₂ e-afgiftsprovener, husdyr	-	-	-	-	-	-	370	520
CO ₂ e-afgiftsprovener, kalk	-	-	-	-	60	120	170	160
CO ₂ e-afgiftsprovener, F-gasser	-	-	-	75	75	75	75	75
Balance: Håndteres i den overordnede tilrettelæggelse af udgifts- og finanspolitikken	-	-	-1.662	-1.222	-373	-2.032	-2.033	0

Anm.: *2035 er indikativ for de længerevarende udgiftsposter og finansieringskilder, hvor særligt udgifterne til skovrejsning og tilskud til lagring af biokul løber til 2045. Grøn Fond løber dog kun til 2040, hvorfor udgifterne efter 2040 forudsættes håndteret inden for øvrige udgiftspolitiske rammer. **2024-tal er opgjort i 2024-pl.

1. Der vil være udgifter til drift af naturnationalparkerne efter 2030. Aftalepartierne forpligter sig til at drøfte finansiering heraf.
2. I finansieringsbidraget fra Grøn Fond indgår reservationer til en tilskudsmodel for fodertilsætningsstoffer og skovrejsning fastlagt i *Aftale om udmøntning af grøn fond*. Reservationen modsvares af dispositioner relateret til fodertilsætningsstoffer og skovrejsning på udgiftssiden.
3. I aftalen forudsættes dele finansieret gennem EU's landbrugspolitik (CAP) i indeværende CAP-periode. Der søges opbakning fra forligspartierne bag Landbrugsaftalen hertil.
4. Dele af kvælstofindsatsen mv. i Danmarks Grønne Arealfond i 2024 finansieres ved reserven til kollektive virkemidler afsat ifm. Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug. Der søges opbakning fra forligspartierne bag Landbrugsaftalen hertil.
5. Dækker primært over udmøntning af reserve til grøn omstilling fra *Aftale om grøn skattereform for industrien mv.* og reserve til afgiftsfritagelse af biogas på 112 mio. kr. i 2025 fra samme aftale.
6. På finanslovsforslaget for 2025 er der afsat en reserve til grønne initiativer, herunder grøn trepart mv., hvorfra der lægges op til at udmønte 1.550 mio. kr. i 2025 samt 900 mio. kr. årligt i 2026-2028. Derudover er der afsat 3,9 mio. kr. i 2025, 32,1 mio. kr. i 2026, 16,8 mio. kr. i 2027 og 19,3 mio. kr. i 2028 på finanslovsforslaget for 2025 til naturnationalparker mv.

Aftalepartierne noterer sig, at visse af finansieringsbidragene afhænger af efterfølgende dialog og godkendelse fra EU-Kommissionen (herunder i forhold til den fælleseuropæiske landbrugspolitik og ETS-kvotesalg). Hvis finansieringsbidragene ikke kan tilvejebringe det forudsatte provenu som følge af manglende godkendelse af EU-kommissionen, forpligter aftalepartierne sig til at finde anden tilsvarende finansiering eller nedskalere indsatser i aftalen, samtidig med at aftalte vandmiljømål og klimamål fortsat indfries.

Aftalens udestående finansieringsbehov på ca. 7,3 mia. kr. håndteres som led i den overordnede tilrettelæggelse af finans- og udgiftspolitikken i forbindelse med de kommende års bevillingslove. Aftalepartierne noterer sig, at det som led i håndteringen af aftalens udgifter kan blive nødvendigt at lempe finanspolitikken i 2026-2028. Aftalepartierne noterer sig i forlængelse heraf, at der evt. vil skulle ske en justering af udgiftslofterne ved lov.

Aftalepartierne er enige om, at det i relation til udmøntningen af Danmarks Grønne Arealfond skal afdækkes nærmere, og der skal arbejdes for, at de kvælstofreducerende indsatser samt klima-, miljø-, og naturtiltag i højere grad kan finansieres af den fælleseuropæiske landbrugspolitik (CAP), hvilket vil kunne reducere trækket på nationale midler, herunder Grøn Fond.

Aftalepartierne noterer sig, at regeringen i løbet af 2025 vil drøfte mulige veje til en evt. styrkelse af Grøn Fond med partierne bag fonden.

Regeringen vil præsentere et samlet oplæg for udmøntningen af indsatserne i Danmarks Grønne Arealfond, inkl. finansieringen heraf, for aftalepartierne.

Såfremt søgningen på ordningerne til arealomlægning er så stor, at der ikke er midler nok, er partierne enige om, at sætte sig samme og foreslå ny konkret finansiering og/eller omprioriteringer med henblik på at tilvejebringe evt. yderligere kapacitet.

I finansieringen af aftalen indgår i 2025 en reserve til afgiftsfritagelse af biogas ved køb af oprindelsesgarantier fra *Aftale om grøn skattereform for industrien mv.* Det skal ses i lyset af, at det først vurderes muligt at implementere en model

for afgiftsfritagelse af biogas fra 2026, bl.a. af hensyn til EU-statsstøttegodkendelse. Såfremt det skulle vise sig, at en model for afgiftsfritagelse kan være klar, så den kan få afløb i 2025, vil aftalepartierne drøfte alternativ finansiering af aftalen. Fra 2026 og frem udmøntes reserven som oprindeligt aftalt.

I finansieringen af aftalen indgår endvidere udmøntning af reserve til grøn omstilling fra *Aftale om Grøn skattereform for industri mv.* frem til og med 2030. Reserven er således urørt fra 2031 og frem.

Aftalens karakter

Følgende dele af aftalen har karakter af et forlig, idet der dog gælder forskellige perioder for elementernes forligsbindinger:

- Sats, bundfradragsniveau og indfasningsprofil for aftalens CO₂e-afgift på udledninger fra husdyr frem til og med 2032, herunder genbesøget i 2032, *jf. ovenfor*. Beslutninger i forbindelse med genbesøget i 2032 er ikke forligsbelagt.
- Det bindende reduktionsmål for land- og skovbrugssektoren på 55-65 pct. i 2030 i forhold til 1990, herunder bidraget fra klimareduktionsmål på 2,2 mio. t CO₂e i 2030 for land- og skovbrugsområdet fra denne aftale, samt genbesøget i 2027, *jf. ovenfor*.
- Tidspunkt for målfrielse af vandrammedirektivet, *jf. Aftale om et Grønt Danmark*.
- Indfasning og niveau for miljøgaranti frem til og med 2030, herunder kvælstofreguleringsniveau, samt genbesøget i 2026, *jf. ovenfor*.
- Overgang til ny reguleringsmodel, herunder overordnede pejlemærker for modellens indretning.

Et enkelt parti kan ikke have vetoret og blokere for beslutninger i forligskredsen.

Resten af aftalen, herunder øvrige genbesøg, har karakter af en stemmeaftale. Aftalepartierne forpligter sig til at stemme for de lovforslag og bevillingsmæssige hjemler, der understøtter og udmønter aftalens indhold.

Aftalepartierne noterer sig, at aftalens indsatser leverer et afgørende bidrag til indfrielsen af det danske klimamål i 2030, implementeringen af gældende danske EU-forpligtelser samt har som målsætning, at Danmark skal indfri vandrammedirektivets forpligtelser. Hovedparten af kystvandene indfries i 2027, de resterende kystvande hurtigst muligt herefter, og senest i 2030. Ved udsigt til manglende rettidig målfrielse af aftalerelaterede EU-forpligtelser (fx vandrammedirektivet) er aftalepartierne enige om at drøfte opfølgende indsatser inden for ansvarlige udgiftspolitiske rammer.

Aftalepartierne noterer sig ligeledes, at såfremt der kommer væsentlige ændringer, herunder nye mål, regulering eller lignende fra EU, vil det give anledning til, at aftalepartierne genbesøger relevante elementer i aftalen.

Aftalepartierne noterer sig desuden i forlængelse af ovenstående, at udmøntningen af aftalen træder i stedet for Landbrugsaftalen, herunder genbesøget, som det var aftalt skulle ske i 2023/24. Partierne bag denne aftale er enige om at opsige forliget om Landbrugsaftalen med virkning fra næste folketingsvalg. Aftalepartierne vil i perioden frem til næste valg søge opbakning hos forligspartierne bag Landbrugsaftalen hvor nødvendigt.

Regeringen vil løbende og mindst to gange årligt indkalde aftalekredsen til orientering og drøftelse om fremdriften og implementering.